

Tanmateix, va deixar d'anar a tocar amb l'orquestra. Va plegar. La barberia i la botiga de robes, tot va anar en doina. I l'home, amb un humor enveja-ble, irònic, trapella..., per fer rebentar de riure a un neurastènic desenganyat, va fer el pelegrinatge de viles i llogarrets, amb una guitarra sota el braç, i va donar concerts somniadors i turbulents al capvespre, en el cafè del poble, il·luminat amb llums de carbur, davant d'unes cares atònites. Tocava cançons sentimentals i catalanes, com "Muntanyes del Canigó" i "L'Emigrant" (...). El Xaxu era un bon guitarrista. D'aquella època llunyana –el Xaxu inquiet i castís– podrien sortir-ne unes memòries plenes de suc.

El Xaxu ha fet moltes sardanes. Ha produït amb abundància. Té medul·la musical, perquè és capaç de tocar una sarsuela de memòria. Escrivint moltes vegades rutinàriament –ell s'ha hagut d'escarquillar i aprendre's els coneixements musicals amb llur pròpia saó– ha tret uns motius excel·lents, melòdics, lluits...que us donen a entendre que el Xaxu sent la música per intuïció i que sense posseir la polidesa de la sonoritat harmònica hi ha sabut engiponar tota la seva riquesa sentimental i la seva espontaneïtat fecunda. Les sardanes del Xaxu porten un segell admirable: intuïció, sentiment, espontaneïtat. Tenen un fons de compassiva agressivitat, de profunditat estètica. Escriu a l'atzar, a l'antuvi de llur imaginació inesgotable. No és una música xarona i ximple, sinó una música efusiva i transparent. Hi haurà moments que no us en sabreu estar i direu: Toqueu-me una sardana del Xaxu!

Continua escrivint sardanes, a vegades adelerat, les notes escrites amb llapis, illegibles; però ell ja s'ho entén. Tindrà la jeia de sempre, perquè els caràcters no es venen ni es compren: un caràcter sofer i optimista. Davant d'un entrebanc o d'un entorpiment, el Xaxu no s'indigna ni perd el seny, ni s'esbrava amb paraules violentes. En aquest cas, trobant-se a L'Escala, agafava paper de música i llapis, anava a orejar-se per les muntanyes, sovint cap al Pedró, i allà aigualia l'urc de les contrarietats amb unes notes de serena recança que eren les notes amargues que destil·lava el seu cor.

Ha estimat sempre la seva llibertat, la independència personal, irresponsable com l'ocellada. Escolteu! S'examinava una vegada, a Barcelona, per ésser músic amb càrrec oficial. Amb el contrabaix a les mans havia reeixit de totes les provatures. Però, un nyicris desprietat, de sota mà i per fer-li la guitarra, va influenciar al tribunal examinador perquè l'amoïnessin tant com poguessin. Al senyor tribunal se li va ocórrer fer-li transportar una peça. Transportar és interpretar una peça musical amb un to diferent del que és escrita. El Xaxu ja n'estava tip i cuit. Engega el tribunal a passeig i els aconsella que vagin a aprendre les aigües. I en comptes de tocar la peça que havia de transportar va tocar el pirandó i va deixar el contrabaix i l'arquet allà recolzats en una cadira».

Lluís Colomeda

colomeda@girona.com